

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“

Urejuje:

Jakob Dimnik,

učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 5. Ljubljana, 1. sušca 1896.

XXXVI. leto.

Vsebina: M. Poklukar: Učiteljska nameščenja. — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — Jakob Dimnik: Narodopisna češko-slovanska razstava v Pragi l. 1895. — Listek. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Učiteljska nameščenja.

(M. Poklukar.)

Bližamo se cvetoči pomladi. Sneg se polagoma odmiče s solnca v senco; brstovje že razganja tesne zimske oklepe svoje; drobne ptičice se oglašajo druga za drugo; vse se vzbuja in hiti, da se dostojno in veselo oklene prihajajočega mladoletja. In človeštvo? Da, tudi ono se preobrazuje in pomlaja, kakor se zna in more. Dame si ogledujejo in izbirajo nove pomladne toalete, mladost hiti na plan, ker se neče izneveriti pesnikovim besedam:

„In tukaj in tam se sprehaja
Družina veselih ljudi.“

Starost pa s poželjivimi pogledi opazuje to živahno gibanje bolj iz zakotja, kajti ne zaupa še popolno svojih po desetletjih razrahljanih močij svežemu obnebu. Ljudski zastopniki v raznih zborih rešetajo stare in kujejo nove zakone narodom in stanovom v boljšo bodočnost. Tudi nam ljudskim učiteljem bo prineslo mlado leto 1896. novost v obliki volilne pravice, po nekod samo definitivnim učiteljem, drugod pa so bolj galantni ter jo hočejo pripoznati tudi našim tovarišicam učiteljicam. Na tem polju bode torej nekaj napredka, a druge težnje ubogega učiteljstva ostanejo še v prihodnje nerešene in to so pogla-

vite izmed naših zahtev, namreč zvišanje prenizkih plač in nastavljanje učiteljstva obdrži i v prihodnjem svojo staro šego v nepomlajeni celoti. Nimamo statusa, niti preciznega navoda, kako in komu naj se podeli izpraznjeno učno mesto. Zmožnost, službena leta, kvalifikacija t. j. delovanje za šolo v šoli in izvan šole bi jedino moralo biti merodajno. Dober prijatelj v krajnem ali okrajnem šolskem svetu ne bi smel več storiti, kakor vse drugo. Klečeplaztvo ima še zmirom odprta vrata na stežaj! Če dandanes kompetuješ, vpraša se te še vedno najprej, ali imaš tu in tam kakega znanca? Ali si bil že pri tem in onem? Idi gori in doli, desno in levo, ako ti je res na tem ležeče, da dobiš zaproseno mesto! Sramotno za nas, a resnično! Učiteljstvo vender ni jata beračev brez domovja in brez pravic, temveč javen činitelj, kateri nima sicer primerne plače, a prisojenih mu je nekaj skromnih pravic, katerih ni brez posebnih razlogov prezirati. Lahko je dobiti v krajnem šolskem svetu vplivnega moža, čeprav morda analfabeta, na svojo stran. Ta potem deluje z vso namišljeno mogočnostjo, prosi in prosjači na višjih mestih, snuje deputacije ne mené se za to, ali dela s svojim početjem krivico ali pravico desetim boljšim prosilcem, kateri pa niso bili toli prijazni, da bi se bili prišli pokazat njemu, vaškemu veljaku. Kadar tako delajo neomikanci, gotovo je žalostno za naš stan, a stokrat sramotnejše je, če se v tako moledovanje spuste izobraženci, če bi se tako daleč spozabili celo juristi, poklicani zaščitniki pravice, ako so slučajno voljeni v krajni oziroma okrajni šolski svet. Vse mogoče in nemo-goče, resnične in neresnične napake drugih kompetentov se dobe, pretirajo in zasukavajo, a svojemu klijentu se poiščejo vse zlate in pozlačene prednosti v kolikor možni povečani meri, dokler se naposled ne doseže nekako ravnotežje nasprotujočih si sil, in iz tega kaosa pri in zoperporočil naj se imenuje novi učitelj.

Znan nam je kraj, kamor je pred nekaj leti kompetiralo mnogo starih ter na glasu dobrih učiteljev, med njimi čez desetletni nadučitelji, a dobil je službo mladenič, ki je bil komaj leto dnij stalen, ker je z možmi zanj prosil župan, kateri je sicer kmalu za tem z velikim hrupom izginil v morje pozabljenosti. Lansko leto je bilo slišati, da se je godila podobna gonja, katera pa ni imela zaželenega vspeha, ker se je stvar razbila ob pravičnosti sedanjega visokega c. kr. dežel-nega šolskega sveta. Ne vem, če se je v starih časih po sedanje ci-gansko beračilo za učna mesta. Težko! In če se je, lažje je to opravičiti tisti dobi, kakor tekoči. Takrat ni bilo tako urejenega nadzor-stva, ne takih pripravnic in spričeval, ko sedaj; saj še prave komu-nikacije ni bilo. Ako je bil kompetent v kaki stranski vasi, moral se je resnično iti predstavljat, ker drugače bi se še morda dobro vedelo ne bilo, od kod je in kaj je. A dandanes je že do vsakega zelnika

cesta, po njih lahko švigajo nadzorniki nalik ribicam v potoku, tako da človek res ne more vedeti ne dneva ne ure, kdaj ga bo obiskal kak predstojnik, katerih je zopet toliko, da učitelj vse komaj more poznati. Vsak ud krajnega, okrajnega in deželnega šolskega sveta ima slobodno pot v šolo; če tem prištejemo še občinske odbornike v gospodarskih stvareh, razne zdravnike v zdravstvenem pogledu in dekanе v verskem oziru, kateri tudi smejo vsak v svoji stroki šole nadzirati, tedaj smo morebiti našteli vse in vidimo, da jih niti vojaštvo nima tolik broj. Vender učiteljstvo ostaja le naprej preslabo plačano ter prehudo obloženo z delom. Podobno je, da podamo bolj poetiško sliko — pegazu v jarmu. Torej vsi predstojniki, kopica spričeval in morda precejšnja vrsta službenih let bi ne zamogla pri kompetenci pokazati prosilca v pravi luči in vrednosti, ta bi moral še sam kljuko pritiskati, inace bi imel ostati neimenovan — osamljen, kakor trst v puščavi, od vetra majan. Vedno naj bi bilo pred očmi, da tudi najmanjša krivica preobčutno zbada. Vestnega človeka že s tem hudo žališ, če ga mrzlo preziraš, ali staviti pustiš na nečastno mesto; kajti v svesti si je, da čast je dušna lastnina, in duša je izključno božje posestvo. Popisanim razmeram je pač učiteljstvo samo največ krivo, ker so iste ljudje iz naših vrst vpeljali, a skupna sramota za nas bi bila, ako bi se mogla ta nesmisel še dalje obdržati na površju in bi čim dalje, tem bolj procvitala. Veliko bi k ozdravljenju te silno pereče rane na učiteljskem telesu lahko pripomogli poslani zastopniki učiteljstva v šolskih svetih. Pomislijo naj, da je stvar resna in uvaževanja vredna za ugodni prospeh šolstva; kajti protekcijo samo na sebi je rodila krivica, a še usodepolnejši je okoliš, da se navadno z raznimi obljubami in stavljenimi pogoji protežiranim prosilcem že naprej zvežejo roke. Predno nastopi tak učitelj svojo izprosjačeno službo, že je zagotovljeno, kdo in kje se more zanašati nanj, kako se bo pometalo z njim in kdaj se bodo brisali obenj. Odločno in možato naj se pri oddajanju služb potegnejo učiteljski zastopniki za to, da se bode vedno upoštevala prosilčeva specifična vrednost s posebnim ozirom na njegovo starost. Učiteljski zastopniki so strokovni veščaki pri sejah, in njihov glas mora podreti tri druge. Kdor ne čuti toliko nevstrašnosti in sigurnosti v sebi, da bi potrebi oporekal, četudi se zameri temu ali onemu, ta naj ob priliki volitev v zastope izjavi, da ni za ta posel; potem si bode učiteljstvo že pravega izbralo, saj je vender še jeklenih značajev med nami. Kadar je med prosilci star učitelj z veliko družino in v slabem materijelnem položaju, naj se mu to ne šteje v greh, ampak v priporočilo. Ako se je v mladih letih moral boriti s pomanjkanjem, naj se mu vsaj na stare dni privošči odmor od vsakdanjih skrbij, če je v obče sposoben za novo mesto. Takega reveža se občine in njihovi zastopniki navadno branijo, naj ga vsaj

učiteljska odposlanca ne odrivata. Upošteva naj se, da smo možje in mladeniči dolžni opravljati težje službe, a starčkom naj se odmeri kaj lažjega in boljšega. Tega si žele oni; tako bomo hoteli mi, kadar nam bodo moči pojemale in tako bodo terjali zanamci. Ne rečemo s tem, da naj bo jedino starost merodajna, ima naj i v učiteljski vojski vsak novinec maršalsko palico v telečjaku, a treba mu je vsekako izvanrednih zaslug, nenavadne sposobnosti ter pred vsem dobre volje, potem šele naj se mu odstopi prednost pred starejšimi kolegi. Ako bi se našega zastopnika hotelo majorizovati, naj vsaj odda svoj primerno podprt veto na zapisnik, da se ne bode v poznejših časih moglo reči: učiteljstvo je bilo prisotno, a ni ugovarjalo; sklep je bil soglasen! Če ta nestvor, imenovan protekcija, kmalu ne izgine popolnem s torišča, in ako nam bode dežela prošnje naše za izboljšanje plač tako reševala, kakor zadnjič, treba bode učiteljstvu druge strune napeti, poprijeti se bo radikalnega sredstva ter držati se ga z neomajano doslednostjo, dokler doseže svoj namen. Vsako leto so skupščine, a učiteljska društva zborujejo v poljubnem času. Tu naj se zaprosi po vseh okrajih visoko c. kr. vlado, da nas ona blagovoli prevzeti v svojo oskrb: **da se ljudska šola podržavi**, kakor so to storili učitelji na Goriškem. Kdor trka, se mu odpre, i ljudska šola se bo podržavila, ako bode učiteljstvo složno postopalo. Zakaj se terja, naj se notarijat podržavi, a o ljudskem šolstvu se ob tej priliki previdno molči? Upajo, da bi državni notarji ne imeli toliko dohodkov in ne tako prostega gibanja, kakor sedanji; a preverjeni so, da s podržavljenjem šole dobi učiteljstvo nemudoma primerne plače in tačasni vpliv na šolo bi preminil v hipu podržavljenja na vekov veke. Glejmo!

Leta 1891. so se izboljšale učiteljske plače na Kranjskem. A kako? Kar se je jednim vzelo, to se je dalo drugim — pa mirna Bosna. Vsem 516 učiteljem skupaj se je navrglo 8000 gld., a pri tem so se posamezniki vedli tako, kakor bi se nas bilo do brade z zlatom zasulo. Letos izboljšuje država plače svojim uradnikom, ki so bili že dosedaj v primeri z učiteljstvom dobro dotovani, a povišalo se jim bode tako, da je vsaj vredno pisati o tem: zadnja razreda dobila okroglo po 200 gld. in deveti pa celih 400 gld. več. Sam izboljšek tu je približno tolik, kolika pri nas vsa plača. Kak je razloček med njihovim in našim službovanjem? Res so odgovorni za vrednost v premičnem in nepremičnem blagu, toda če je človek moralno pravičen, česar uradnikom gotovo ne odrekamo, se slična odgovornost komaj čuti, ker se vse vrši nekako samo ob sebi. Učiteljstvo pa je odgovorno ne za minljivo reč, temveč za večno bitje, za duševni napredek učencev, za razvitek človeških duš. Ta odgovornost je gotovo važnejša, kajti naobrazba mladinska odločuje človeštvu prihodnost in ne za

jedno ali deset let, marveč za celo generacijo. Sploh se nam prizna velika važnost, ker se ve, da človeštvo sloni na treh stebrih: cerkvi, državi in šoli, a plačati po zasluženju nas nečejo ali ne morejo, zato rej si pomagajmo na povedani način sami, in Bog nam bode pomagal!

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

D.

Grbi.

c.) Grbi ogerskih dežel.

(Dalje.)

 Ogerski grb: Ščit je podolgoma razpolovljen in ima v desni polovici štiri srebrne in pet rdečih prog. V levi polovici pa se vzdiguje v rdečem polji srebrn patrijarhovski križ iznad zlate krone, s katero je okrašen srednji krog trojnega zelenega holmca. Nad ščitom je ogerska krona.

Ogerski državni grb združuje ogerski-, hrvatski-, slavonski-, dalmatinski- in erdeljski grb. Nad ščitom pa je ogerska kraljeva krona, katero držita dva velika angelja.

Ogerske državne barve so: rdeča-bela-zelena.

Grb erdeljski: Ščit je na dvoje razdeljen z rdečo poprečnico. V gorenjem modrem polji molí iz poprečnice črn orel, kateri ima tik sebe na desni strani zlato solnce, na levi pa proti levi obrnjen zlati lunin krajec. V dolenjem zlatem polji vidimo sedem rdečih turbanov v dveh vrstah, po štiri in tri v jedni vrsti. Nad ščitom je knežji klobuk.

Deželne barve: zlata-rdeča-modra.

Hrvatski grb: Ščit je s srebrno in rdečo barvo na več polj v obliki šahovnice razdeljen. Nad ščitom je kraljeva krona hrvatska. Slavonski grb ima moder ščit, v katerem med dvema srebrnima povprek tekočima rekama beží na desno kuna naravne barve v zelenem polji. Nad zgornjo reko visi zlata zvezda, nad ščitom pa je kraljeva krona.

Deželne barve hrvatske: modra-bela-rdeča.

Deželni barvi slavonski: bela-modra.

d.) Bosenski grb.

Na zlatem ščitu molí z leve strani z rdečim rokavom oblečena roka, ki drži golo sabljo, z nožnico proti desni obrnjeno. Nad ščitom je bosenska krona.

Deželne barve: rdeča-modra-bela.

E.

Od pragmatične sankcije do Franc Jožefa I.

(1713—2. grudna 1848).

1. Pragmatična sankcija.

Pragmatično sankcijo je izdal cesar Karol VI. dné 19. malega travna l. 1713. Cesar Karol VI. je imel le jednega sina Leopolda, kateri mu je pa v zgodnji mladosti umrl. Imel je pa še dve hčeri Marijo Terezijo in Marijo Ano. Da bi torej tudi svojim ženskim potomcem ohranil prestolonasledstvo, izdal je pragmatično sankcijo in mnogo žrtoval, da bi tudi druge države pripoznale ta zakon.

Pragmatična sankcija urejuje prestolonasledstvo po pravu prvo-rojenstva v moški vrsti in če ta izmrje, tudi v ženski vrsti habsburškega rodu. V slučaju, da izmrje moška vrsta, imajo pravico do prestola najprvo hčere Karola VI., potem Jožefa I. in končno Leopolda I. hčere. — Nadalje določa zakon, da se ne smejo deliti dežele in pokrajine, katere imajo po pragmatični sankciji skupnega vladarja. Dné 6. grudna 1724. so imenovani zakon slovesno proglasili na Dunaji.

Druga točka pragmatične sankcije hoče ohraniti jedinstvo avstrijskih dežel. Prej so se namreč že trikrat delile avstrijske dežele med habsburškimi princi. Delila sta l. 1379. Albreht III. in Leopold III. avstrijske dežele takó, da je dobil Albreht III. Dolenjo- in Gorenjo Avstrijo in je bil začetnik albertinske vrste. Leopold III. pa je dobil Štajersko, Koroško, Kranjsko, Tirolsko in Predarelsko, posestva na Švabskem, v Švici in Alzaciji in je ustanovil štajersko vrsto. Leta 1411. sta delila Ernst Železni in Friderik „s praznim žepom“ štajerske dežele. Ernst je vzel Štajersko, Koroško in Kranjsko s Trstom (štajerska vrsta), Friderik pa Tirolsko, Predarelsko, posestva na Švabskem, v Švici in Alzaciji (tirolska vrsta). Maksimilijan I. je l. 1490. zopet združil vse avstrijske dežele.

L. 1564. so zopet delili avstrijske dežele Ferdinanda I. sinovi. Maksimilijan II. je dobil češko- in ogersko kraljestvo, Dolenjo- in Gorenjo Avstrijo, Ferdinand Tirolsko in Predno Avstrijo, Karol pa Štajersko, Koroško, Kranjsko in Goriško. Ferdinand II. je zopet združil vse avstrijske dežele l. 1619.

Take delitve ima preprečiti pragmatična sankcija. Napolila je cesarja k temu tudi španska nasledstvena vojska. Karol VI. se je bal, da bi se po njegovi smrti oglasili različni dediči in, kakor prej na Špan-skem, delili avstrijske dežele.

Naslednji rodovnik nam kaže nasledstvene razmere v naši državi od Karola VI. do današnjega dne:

Karol VI. (1711—1740)

Marija Terezija (1740—1780)

Jožef II. (1780—1790), Leopold II. (1790—1792)

Franc I. (1792—1835)

Ferdinand I. (1835—1848), Franc Karol

Franc Jožef I. (od l. 1848),

Karol Ludovik,

Ludovik Viktor

Rudolf † 30. pros. 1889. Franc Ferd., Oton, Ferdinand.

Prestolonaslednik je torej sedaj po Rudolfovi smrti starejši ce-sarjev brat nadvojvoda Karol Ludovik. Če pa ta ne sprejme pre-stola, sledi njega najstarejši sin, nadvojvoda Franc Ferdinand in za njim njega eventualni moški potomci po prvorojenstvu. Za temi ima pravico do prestola nadvojvoda Oton z moškimi potomci i. t. d.

Stanovi vseh avstrijskih dežel so slovesno sprejeli novi nasled-stveni zakon. A Karolu VI. je bila velika skrb, da bi tudi inozemske države pripoznale pragmatično sankcijo. V to svrho je mnogo žrtoval. Da bi pridobil Angleže in Nizozemce, opustil je „vzhodno-indiško kup-čijsko družbo“. Španskemu kralju je dal vojvodini Parmo in Piacenco, saksonskega kneza pa je podpiral pri pogajanji za poljski kraljevi pre-stol in v poljski nasledstveni vojski je izgubil Napolj in Sicilijo, njega zet Franc pa je Lotaringijo zamenil za Toskano. Ruska carica Katarina je priznala pragmatično sankcijo. Skušeni princ Evgen pa je cesarju rekel: „Najboljša pragmatična sankcija so polne državne blagajne in dobro izurjena vojska.“ Kako resnične so bile Evgenove besede, po-kazalo se je po smrti Karola VI. Oglasilo se je več dedičev zoper Marijo Terezijo.

(Dalje prih.)

Martin in Jera.

(J. Ravnikar.)

Drugo poglavje.

Srčna žena najde moža, ki ima skrbno očetovsko srce.

— „Oh, Jera moja, srce mi poka od žalosti, kadar pomislim, da bodem s svojo izpovedjo še povečal svojo togo in skrb, ali vender ti moram vse povedati.

Občinskemu starešini (županu) Stiskaču sem še dolžan trideset goldinarjev — a on je brezsrčnež proti vsem, ki so mu kaj dolžni.

Kolika sreča bi bila za me, če bi ne bil nikdar poznal in videl tega človeka. Ako ne grem k njemu, preti mi s tožbo, ali kedar pridem v njegovo gostilnico, potem je moj težko zaslužen denar v njegovih krempljih. To, Jera moja, je izvir najine nesreče in najine žalosti.“ — „Mari ne moreš k Mateju, okrajnemu predstojniku iti?“ doda Jera. „Ta, vsaj veš, kako ga hvalijo udove in sirote, jaz mislim, bi tudi tebi svetoval in ti pomagal nasproti temu oderuhu.“ —

— „Ej, moja dobra Jera!“ odgovori Martin, „tega ne morem — ne smem storiti. Kaj zamorem pač navesti proti starešini, ki ima tisoč izgovorov; a poleg tega je tudi srčen in zviti, imajoč sto pomočnikov in polno potov, ki zamore siromašnega človeka pred gosposko obdolžitvi, da ga ne poslušajo.“

Jera: Dragi mož, jaz še za svojega življenja nisem bila pred okrajno oblastnijo, toda kadar me potreba in nevolja do tega prisilita, bodi prepričan, da hočem vsakemu resnico v obraz povedati. Zavoljo tega, Martin, ne boj se, pomisli na me in na svoje otroke, ter idi k predstojniku.

Martin: Ne morem, Jera, ne smem; kajti jaz nisem nedolžen, temveč kriv sem sam! Starešina bode poklical vse vaščane, da mu pritrldijo, da sem malovreden človek. Nikdo mu ne poreče naravnost v oči, da me je baš ne vse to zapeljal on. Oh, ženka moja, če bi jaz to mogel in smel napraviti, — in kdo rajše od mene! In če bi tudi to storil, pa bi se mi ne posrečilo; kako bi se potem maščeval — Stiskač.

Jera: Ako tudi molčiš, on te bode vender uničil. Martin, misli na svoje otroke, pa pojdi! Tega črva, ki nam izpodjeda srce, moramo pokončati, — ako ne greš ti, pojdem pa jaz.

Martin: O, angelj moj! Jaz ne smem tja. Upaš li ti in če imaš toliko srca, tedaj idi precej k predstojniku in povej mu vse.

Jera: Da, jaz pojdem. — Zdaj se spravi k počitku, toda ni mogla zaspati. Vso noč ni zatisnila oči, temuč molila je goreče k vsemogočnemu, predobremu in premilostivemu Bogu, kar jo ohrabri še bolj, ter sklene trdno, da pojde k okrajnemu predstojniku.

Ravno na jutro zavije dojenčka, ki je cvetel kakor roža, ter se odpravi v grad, ki je bil dve uri oddaljen od vasi.

Predstojnik je uprav sedel pod košato lipo pred svojim stanovanjem, ko se mu približa Jera. On jo zagleda, opazi tudi dojenčka v njenem naročji — kakor tudi togo in bol, ki se ji je brala na zajokanem obrazu.

— „Kaj te dovede tako zjutraj semkaj? Kdo si, hčerka moja?“ vpraša jo ljubeznjivo. Te prijazne besede jo ohrabre tako, da začne govoriti.

— „Jaz sem Jera,“ odgovori ona, „žena zidarja Martina iz Kanderš.“

— „Ti si pridna žena, slišal sem že o tebi,“ odgovori predstojnik; — „jaz sem tvoje otroke odlikoval pred vsemi ostalimi v vasi; tudi so bolj mirni in snažni, kakor drugi; iz tega sem sklepal, da so tudi boljše vzgojeni, akoravno sem slišal, da ste siromašni. Kaj želiš, draga moja?“

— „Oh, milostivi gospod, moj mož je že več časa starešini Stiskaču dolžan trideset goldinarjev — ali ta človek je trši od kamena. On ga zapeljuje h kvartam in k zapravljivosti, a ker se ga boji, ne sme se ogibati njegove gostilnice, temveč sleharni dan pušča v njej svoj zaslužek, dočim jaz in otroci doma stradamo. Dragi gospod! Imam sedmero nepreskrbljenih otrok, pa nimam pomoči in sveta, kako bi se otresla tega brezsrčnega starešine, gotovo pridemo na be-raško palico.“

Vem, da ste vi zaščitnik in bramba sirot; zavoljo tega pridem k vam, da vam odkrijem našo nesrečo. S seboj sem prinesla ves prihranjeni otroški denar, da ga pustim pri vas kot varščino, ter vas milo prošim, da odredite tako, da starešina toliko časa, dokler mu ne plačamo, pusti mojega moža v miru in da ga ne sili v svojo gostilnico.“

Predstojnik je imel že davno na sumu Stiskača ter je takoj razvidel, da je ta tožba pravična, prošnja pa modra in razločna. Vzame skledico kave, ki je stala pred njim in reče: „Ti si še tešča, Jera! Izpij to kavo, a otroku podaj to mleko.“

Jera zardi ter stoji kakor okamenela pred predstojnikom, kajti ta očetovska dobrosrčnost jo je prevzela tako, da ni mogla solz skriti.

Zdaj prične predstojnik izpraševati o starešini in njegovih sotrudnikih, o njeni večletni nevolji in bedi; poslušal jo je prav pazljivo, in še vprašal: „Kako si se, Jera, poleg tolikih skrbi zamogla vender premagovati, da si rešila prihranjeni denar svojih otrok?“

Jera odgovori na to: „To je sicer šlo mučno, no, moralo je vender-le biti, ker sem ta denar smatrala kot imetek, katerega bi mi zaupal človek na smrtni postelji, da ga oddam njegovim sirotam. Uprav tako sem gospodarila s temi peticami. In kadar bi v največji potrebi morala od teh petic vzeti za kruh, ne bi mirovala popred, dokler ne bi s ponočnim delom prislužila toliko, da bi plačala ta dolg, t. j. povrnila svojim otrokom.“

— „Ali je to bilo vselej mogoče?“ popraša predstojnik dalje. — „O, milostivi gospod, kedar človek nekaj trdno sklene, potem zamore več storiti, nego si misli sam; k temu pomore v skrajni sili tudi ljubi Bog, ako se ravna pošteno.“

Poštenje te žene presune predstojnika, ki jo je še vedno izpraševal bolj natančno, dokler slednjič ne reče: „Jera, kje imaš prihranjeni denar?“

Zdaj postavi Jera predenj sedem čistih mošnjičkov in na vsakem je bil prilepljen listek z imenom tistega, čegar je bil denar, da je Jera na ta način, kadar je iz katerega mošnjička v sili vzela kako petico, zamogla kasneje pravemu lastniku jo vrniti.

Predstojnik prečita prav pazljivo vse listke. Jera to videč, zardi in reče: „Milostivi gospod, te lističe bi morala že popred odstraniti.“

Predstojnik se nasmeje in čita dalje. Jera je stala, kakor bi jo bilo sram, ter se je videlo na njej, kako ji je srce vznemirjeno radi teh listkov, kajti bila je modra in ponižna, zato jo je najmanjši dozdevak ničemurnosti bolel in vznemirjal.

Ko predstojnik vidi njeno vznemirjenost radi tega, ker ni odstranila teh lističev, razumi tudi čisto nedolžnost, ki se sramuje, kadar opazimo na njej krepost in modrost —, zato sklene, da stori tej ženi še več, kakor je prosila, ker se je prepričal, da ne bi našel izmed tisoč žen jedne, ki bi bila tej slična. V sleharni mošnjiček doda nekaj svojega denarja in reče: „Jera, nesi ta prihranjeni denar domu svojim otrokom — in jaz bodem iz svoje blagajnice pripravil trideset goldinarjev za starešino Stiskača. Zdaj pa idi v Božjem imenu! Jutri pridem v vašo vas ter odredim že tako, da vas starešina pusti v miru.“

Od prevelike radosti Jera ni mogla niti govoriti in komaj izusti: „Bog naj vam povrne, milostivi gospod!“ ter odide s svojim dojenčcem pomirjena v naročje svojega moža. Hitela je — molila — in hvalila Boga na dolgem potu, dokler ni stopila na prag svoje hišice.

Martin je opazil že od daleč in ji čital iz oči, da je pomirjena. — „Ali si že tukaj“, zakliče ji kakor v pozdrav, — „ti si našo stvar dobro opravila pri gospodu predstojniku!“

— „Od kod ti to že veš,“ — popraša ga ona; ali on ji odgovori: „To vidim na tebi, duša! Ti ne razumeš potuhniti se.“

— „Resnično ne umem, dragi Martin, a če bi to tudi znala, ne bi mogla prikrivati ti, da ne bi ti precej razodela za nas vesele vesti.“ Zdaj mu začne pripovedovati, kako je predstojnik dobrotljiv, kako je verjel vsaki njeni besedi in kako je obljubil pomoč — Na to odda vsakemu otroku mali dar predstojnikov ter ohjame vsakega posebej tako veselo in srčno, kakor to že davno ni storila, ter jim reče: „Ljubi moji otroci, kakor molite vsak dan za očeta in mene, da nas dragi Bog ohrani zdrave, tako morate tudi moliti za gospoda predstojnika, ker ta gospod skrbi za to, da bi bilo vsem v njegovem okraji dobro ter da so varni za imetje in svoje življenje. On bode skrbel tudi za vas ter vas bode imel tako rad, kakor midva, ako bodeste dobri, pametni, delavni in marljivi.“

Od tega dne so molili zidarjevi otroci vsako jutro in vsak večer ne le za svoje stariše, temuč tudi za gospoda predstojnika, blagega Mateja.

Zdaj se Martin in Jera dogovorita o tem, kakov red in napredek bodeta uvedla v hiši, kako bodeta poučevala otroke v vsem, kar je lepo, dobro in plemenito; z besedo, ta dan je bil za oba dan radosti in slave.

Martin se usrči ter sklene trdno, da bode živel pošteno in vzorno; zvečer pa mu je Jera pripravila tako večerjo, ki mu je nabolj dišala; oba pa se veselita prihodnjega jutra, ki jima bode prinesel z Božjo milostjo in pomočjo Matejevo trajni mir ter bode tem načinom odstranjena dosedanja skrb in nezadovoljnost.

Tudi predstojnik je težko pričakoval prihodnjega dne, da izvrši delo, kakeršnih je storil že mnogo. (Dalje prih.)

Narodopisna češko-slovanska razstava v Pragi l. 1895.

(Jakob Dimnik.)

I.

4. Razstava.

(Dalje.)

Najlepša privlačnost vse razstave je češkoslovanska vas „vesnice českoslovanska“, ki nam kaže večjo vas, sestavljena iz natančnih posnetkov kmetских hiš iz raznih češkoslovanskih krajev, preskrbljenih z vso notranjo opravo in pohištvom. Na sredi vasi vidiš cerkev „kostel“, preneseno iz vasi Podulšan blizu Pardubic in sicer leseno, kakoršnih ne vidiš pri nas Slovencih. Na severnem Moravskem in Šleskem imajo še zdaj po nekaterih krajih take cerkve. In tako cerkev so tudi prenesli na razstavo. Ker je vse leseno, so jo razdrli in potem zopet sestavili prav takó, kakor je bila poprej in okoli nje vse tako napravili, kakor je bilo tam, kjer je poprej stala. Pred cerkvijo teče mali potok, preko katerega prideš črez mostič. Pred cerkvijo stoji slovanska lipa, pred mostom pa križ. Cerkev je pokrita s škodljami. Lepa je stara podoba v velikem oltarji, predočujoča nam sv. Andreja. Okoli cerkve je pokopališče, na katerem vidiš nosiljke, truge in pa križe na grobeh. Seveda se v tej cerkvi ne mašuje, ker je samo zato sem postavljena, da vidijo ljudje, kakšne cerkve so v prejšnjih časih imeli Čehi.

Pa tudi staro šolo vidiš tu iz prejšnjih časov. Mala hiša je, v kateri je vse po starem uravnano. Učitelj ti sedi za mizo, jedna učenka piše in nekaj drugih šolarjev sedi v starih klopeh. To so podobe, pa tako lepo in živo napravljene, da misliš, ko vstopiš v šolo, da imajo res pouk.

Ne daleč od cerkve je mlin, kovačnica in ribarska hiša, kjer si lahko dobil od ribarskih hčerij pečenih rib. Da, celo priprosta slovaška kočarja te je vabila, če ti ni bilo dobro, da si si privoščil pristne slovaške slivovke za želodec par požirkov. Nizke hiše so kazale deželno priprosto življenje, kjer so se prodajali „kolači“, narodna jed češka.

Tu vidiš tudi podobe, ki predočujejo narodno nošo in narodne šege. Tam v neki hiši sedé predice; kramljuje sučejo kolovrate, vse oblečene v narodno nošo, snažno in lepo. Tu je vse židane volje in prazno oblečeno. In kako tudi ne bi, saj so — svatje. Ženin, lepo oblečen, ima za klobukom s širokimi kraji „pušelje“, kakor kako omelo, in nevesta je vsa v vencih in trakah ter lahko stopa v „nabiksanih“ škornjih z dolgimi golenicami in visokimi petami. Zopet na drugi strani vidiš, kako prideta dva v svate. Oče, z velikim dežnikom pod pazduho, stopa naprej, se spoštljivo odkrije in svojo spregovori. Mati nevestina ima precéj opraviti, oče se pa modro drži, dekleta pa skrivaj tu in tam pogleda na ženina — prihodnjega moža.

Še nekaj moramo omeniti in to je mala hišica, podobna kapelici z napisom „Valaška Madona“. To je velika slika, ali prav za prav tri slike, predočujoče Betlehem, od slovitega Adolfa Libšerja, spominjajoč nas božične narodne pesmi „Pasli ovce Valaši, na betlémské Salaši.“ Na sredni sliki je Marija z Jezuščkom, katerega molijo pastirci. Marija je oblečena kakor valaške žené, pred njo klečé pastirci v belih kozuhih, obuti v opanke; ne daleč od njih vidiš mlekarso posodo. Na levi strani Marija z Jožefom, na desni nad pastirji, kateri bedijo pri svojih ovcah po noči, prikazal se jim je angelj, ki plava v juturni megleni zarji, da jim naznani rojstvo Jezusovo.

Hiše, ki sestavljajo češkoslovansko vas so iz različnih krajev češkoslovanskih. Poleg že omenjenih je videti tudi kmetski dom iz Tordonic, kmetsko posestvo od češko-moravske meje, hanaška hiša; kmetska hiša iz opavske okolice, hiša iz okraja tišinskega; harena (gostilna); kovačnica iz prejšnjega stoletja, v koji kovači pridno natezajo mehe in kujejo železo; hiša iz komitata Orava na visokih Karpatih; kmetsko posestvo iz vasi Čičmany; mlin; kmetski dom iz južne Češke; hiša iz okraja Jaromeř; hiša iz vzhodne Češke i. t. d. Vse hiše, oziroma domovi so obljudeni s prebivalci dotičnih krajev, od koder je hiša.

Vredno pogledati je bilo tudi staro Prago, seposebno zaradi starih rečij, ki si jih tamkaj videl, kakor orožje iz husitskih vojsk. „Staro Prago“ so za narodopisno razstavo na podlagi temeljitih študij priredili razni učenjaki, umetniki in arhitekti. Predstavlja nam malomestni nasip, kakoršen je bil koncem XVI. stoletja, natančno in v enakem slogu, kakoršen je bil tedaj. Stara Praga obsega vkupe

27 hiš in cerkev sv. Leonharda s pokopališčem. Posebno za Pražane, ki Prago dobro poznajo, je obisk „stare Prage“ uprav zanimiv.

Koncem omenjam še mali paviljon, kjer je razstavljenih 1,000.000 dvovinarskih novcev v navlašč zato narejeni omari. Poleg te je pa jednaka omara z napisom: „Za Ustředni Matice školska.“

Tu pa, seveda, niso sami novci, ampak desetice, krone, goldinarji, petaki, desetaki in še celo petdesetake in stotake sem videl v njej. Pa ne samo tu, ampak na raznih krajih razstave so bili nastavljeni nabiralniki za školsko Matico. Čehi pa tudi drugod povsodi in pri vsaki priliki nabirajo za šolsko Matico; tako n. pr. so nabrali v Narodnem Domu v Kraljevih vinogradih iste dni milijon vinarjev, katero so potem v krasno okinčanem vozu s štirimi konji vozili po mestu. Na vozu je pa sedela češka deklica v narodni noši z zastavo, na katerej je bilo zapisano: „Za Ustředni Matico školsko“.

Tako deluje češki narod za svojo mladino — za svojo prihodnjost! In zato ni čuda, da se je pospel do takó visoke omike.

To in še veliko, veliko več sem videl na razstavi; vse ostane mi pa nepozabljeno. Z navdušenostjo sem šel na pot, a še z večjo navdušenostjo in zadovoljstvom sem zapustil Prago, prepričan o kulturnem napredku Čehov in njih ljubezni do nas. Če bode le mogoče, grem l. 1905., ko priredé Čehi vseslovansko narodopisno razstavo, zopet v zlato Prago.

Nazaj grede sem se dva dni ustavil tudi na Dunaji, si ogledal v naglici najvažnejše znamenitosti Dunaja in dné 11. kimovca sem se pa vrnil zopet v Ljubljano.*) (Dalje prih.)

Listek.

(Spisal Fr. Črnagoj.)

Potres.

(Dalje.)

Pogledam še okrog. Cerkev, župnišče in slednja hiša — vse razpokano, vse razdejano. Zares, ubogi ljudje!

Namerim jo v sosedno vas Tacenj, da pogledam, kako se imata prijatelja mi, Boleslav in Ivan. Osobito za Ivana me je skrbelo, ki je bil komaj na poti k ozdravljenju po njegovi hudi in dolgotrajni bolezni.

Tacenj je bil nekoliko bolj v milosti pri Bogu, kakor Šmartno in Gameljne. Tudi tu so bile nekatere hiše jako zdelane, a splošen utis je ostal vendar boljši.

*) II. del: „Šolstvo“ bode opisal g. E. Gangl.

Boleslav je stal pred hišo, ko me je zagledal. „Ha, ha — kakšen pa si? — Klobuk ves potlačen — — hodiš tudi tako nekam čudno — — aha, različna črevlja imaš — — pa oba na jedno stran? — — Zavijaš se tudi v suknjo, da ti je videti le lice? — — Ovratnika nimaš — — pa ne telovnika? — — Da, da, Franjo — — — ne čudim se! Glej — — jaz sem po obleki enak! — — Da, to je bilo strašno!“ — — Tako je hitel ljubi mi prijatelj, iz katerega ust ni mogla priti žaljiva beseda.

„Dovoli, kako je milostivi gospej? Prestrašila se je gotovo silno!“ vprašam ga jaz.

„O — žena je bila bolj neustrašna kot jaz, brez strahu seveda tudi ni bila! Saj je bilo pa zares grozno, ko se je slišalo celo drvenje skal s Smarne gore! — Pa čemu stojiva tu-le, brž stopi z menoj v sobo, da dobiš skledico kave in pa kos našega navadnega velikonočnega mazanca.“

Branil se nisem. Vstopil sem, poklonil se gospej in — — že sem sedel pri zajtrku. A samo s tem nisem bil zadovoljen.

„Veste milostiva, kaj bi vas prosil? Da mi dovolite odvzeti nekaj tega-le kruha, da ga nesem s seboj otroku. Imamo velikonočnih jestvin sami — — pa so v „podrtiji!“ — — Seveda se mi je to z največjo ljubeznjivostjo dovolilo in Bolča skrbel je tudi, da je dobila moja „čebeloreja“ tam v ulnjaku medu v poticah in vsega potrebnega za zajtrk.

„Kako pa je z Ivanom? — Revež je moral imeti gotovo najstrašnejšo noč, ko morebiti še s postelje ni mogel,“ pravim jaz.

„Ne, ravno nasprotno!“ pravi mi Boleslav. „Pač je moral na prigovarjanje gospe ven iz hiše in k mostarju, kjer je ležal na postelji pa razlagal najrazličnejše potresne teorije odraslim in malim, katerih se je bilo nabralo v tesni sobici, kar jih je le notri moglo. Želel si je le jedne same luknjice, skozi katero bi mu bilo mogoče gledati v osrčje zemlje, kjer je „hudič štajeriš plesal.“ In kadar se je streslo, brž je hitel: No, vidite, da je res — — ravnokar z nogo pritrkava! — — Le verjemite mi, nič hudega ni — — — le nekoliko preveč veseli so spodaj pod nami, pa so pozabili, da nismo mi še pri njih! — Tako je šlo do jutra in ljudje so res nekoliko pozabili na strah.“

Zasmejal sem se tem besedam, saj sem dobro poznal veselega Ivana. —

Šla sva z Boleslavom k njemu. Oprezno, boječe sem stopal skozi vežo, ki je kazala tudi hude razpoke, in komaj me je bilo spraviti v sobo, kjer je ležal že v svoji postelji Ivan. Ravno nad njegovo posteljo je bil strop precej razpokan, a vendar je bil — po telesu bolni Ivan — dobre volje.

(Dalje prih.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. Občni zbor „Slov. učiteljskega društva v Ljubljani“ se je vršil 28. grudna pret. l. ob 9. uri dopoldne v magistratni dvorani, katerega se je udeležilo nad 60 gđč. koleginj in gg. kolegov.

Predsednik g. Andrej Žumer je prav presrečno pozdravil navzoče. Opomnil je, da je to že 33. društveno leto, da društveno glasilo „Učiteljski Tovariš“ vedno napreduje, da je misel ustanovitve „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“ izšla iz našega društva in da se je v zimskem času skrbelo društvenikom tudi za zabavo s tem, da so se prirejali društveni večeri s predavanjem. Tudi gmotno stanje društva se je nekoliko izboljšalo. Na to se je spomnil v preteklem letu umrlih društvenikov; v prvi vrsti Andreja Praprotnika, kateri je bil vedno in tudi v tako hudih časih, kakor so bili po letu 1870., res duša društvu in razun 3 let nepretrgoma društven predsednik in urednik glasila, katero je sam ustanovil. Kaj je bil on učiteljstvu in našemu narodu, vé vsakdo. Spominjal se je tudi blagega in delavnega Mateja Močnika, Vojteha Ribnikarja, Jožefa Pavčiča in Franciška Peterlina, kateri so bili vsi jako vzgledni in za procvit našega stanu jako delavni; zato je prosil udeležence, da naj v znak sožalja vstanejo.

Ker se društvo razvija na podlagi obstoječih državnih zakonov in svojih pravil, bode vedno delovalo za napredek učiteljstva in šolstva.

Tajnik Jakob Furlan je poročal naslednje:

Slavni zbor! Zopet mi je čast Vam poročati o delovanji našega društva. Moje poročilo bode prav kratko. Temu je največ uzrok velikonočna katastrofa. Odbor se je bil poprijel misli, ustanoviti deželno društvo, o čemur se je danes leto ravno tu pri občnem zboru govorilo. Imel je tudi druge stvari zasnovane, a s potresom se je vse ustavilo, vse prenehalo in tudi občni zbor se ni mogel sklicati. — Upajmo, da se bode društvo zato v prihodnjem letu lepše razvijalo in blagodejnejše delovalo. — Lanski letni občni zbor je bil ravno tu danes leto. Dopoldne istega dne je bila prva odborova seja, pri kateri se je odbor tako-le sestavil: Andrej Žumer, predsednik; Francišek Raktelj, podpredsednik; Jakob Furlan, tajnik; Alojzij Kecelj, blagajnik in upravnik glasila; Janko Janežič, knjižničar; Jakob Dimnik, urednik glasila. Odborniki gg.: Jožef Cepuder, Anton Javoršek in Janko Likar. — Odbor je imel tekom leta 8 sej. V prvi se je obširno razgovarjalo o pravih deželnega slovenskega učiteljskega društva. Poročevalcu g. Št. Primožiču se je dalo nalog, sestaviti pravila. Kakor je bil občni zbor odboru naročil, da naj k seji povabi zastopnike vseh kranjskih slovenskih učiteljskih društev, se je to tudi zgodilo. Dne 12. prosinca je deželni odbor ugodil naši prošnji ter dovolil g. nadučitelju Ravnikarju 70 gld. za prestavo „Didaktike“ in 30 gld. g. Jak. Dimniku za izdano „Domoznanstvo v ljudski šoli.“ Na poziv predsedništva „Zaveze“, da naj bi se praznovala 50letnica g. urednika Nerata, je odbor sklenil, da se mu pismeno čestita; za darilo pa naj se pošlje dotičnemu odboru z letnico vred še 5 gld. — G. Evgen Lah, magistratni pristav je podaril društvu popolen letnik „Učiteljskega Tovariša“ v razpolago, katerega je odbor poslal ljudski šoli v Vipavi, kakor tudi nadaljne liste. — Zaradi predloga, pri občnem zboru sprejetega, da naj društvo deželni odbor prosi podpore, se je vprašalo na merodajnem mestu, a povedalo se nam je, da bi prošnja ne imela uspeha; zato se je to opustilo. — Sklenilo se je tudi g. uredniku za težavno uredovanje glasila mesečno po 5 gld. plačevati, kar je za toliko dela kakor nič. — V četrti odborovi seji se je dovolilo „Napredaku“ hrvatskemu društvu pripravnikov in nekemu g. sotrudniku brezplačno naš list pošiljati. Društvo je pristopilo kot ud „Slov. planinskemu društvu“. Določilo se je, da list le tistim okrajnim šolskim svetom tiska razpise služeb zastonj, kateri so naši naročniki, drugim pa se to zaračuni. Dne 25. sušca je bila šesta odborova seja, h kateri so bila vsa kranjska slovenska učiteljska društva povabljena. Zastopana so bila le tri in sicer: Kamniško po g. Letnarju, kranjsko po g. Luznarju in logaško po gg. Ribnikarju

in Šegi. Sklenilo se je, da naj „Učiteljski Tovariš“ pravila objavi in vsa društva naprosi, da dopošljejo o tem svoja mnenja; potem pa naj se o Binkoštih skliče izredni občni zbor. Vse je preprečil velikonočni potres.

Pri „Zavezinem“ zborovanji so bili naslednji delegatje gg. Franč. Črnagoj, Engelbert Gangl in Jak. Furlan. — Pri sedmi odborovi seji se je določil dnevni red današnjega zborovanja. — Odbor je naročil tudi, da se je za „Vse svete“ grob ranjkega tovariša Gabrovškega popravil. Nadalje je odbor prosil „Slov. Matico“ in „Pisateljsko društvo“ podpore za Praprotnikov spomenik. Matica je v zadnji svoji seji dovolila 50 gld. za kar jej vsa hvala, „Pisateljsko društvo“ pa še ni odgovorilo. Odbor je tudi naprosil predsedništvo „Zaveze“, da naj mu zagotovi, da je naše društvo prosto pokrivanja „Zavezinega“ dolga, ker mi sami nimamo denarja in nam je najprvo skrbeti za lastno glasililo. Tudi še ni odgovora. Kako kruto je v preteklem letu za naše društvo nemila smrt delovala, nam je že g. predsednik omenil. Izgubili smo najboljši mož. Upajmo, da nam bode bela neisprosná žena vsaj v prihodnjem letu prizanesljivejša. — Omeniti moram še, da je odbor tudi letos prirejal društvene zabavne večere s predavanji, katerih je bilo šest, jeden pa s tombolo in plesom, kateri je konviktu tako lep prispevek prinesel; za to gre v prvi vrsti največ zahvale požrtovalnosti naših neutrudljivih gđc. koleginj. Pri vseh večerih smo imeli v družbi po več gg. tovarišev izven Ljubljane, za kar jim vsa čast in hvala. Želimo le, da bi nas ravno tako tudi še nadalje kolegijalno podpirali. Društvo šteje sedaj 2 častna, 82 pravih, in 1 podpornega uda. Z željo, da se to število v prihodnjem letu podvoji, končam svoje skromno poročilo. (Dalje prih.)

Vestnik.

Osobna vest. G. Andrej Šest, nadučilej v Metliki, je imenovan e. kr. okrajnim šolskim nadzornikom za krški in litijski okraj.

Cesar Franc Jožefova ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem. „Kaiser-Franz-Josef-Stiftung“ imajo tudi nemški učitelji na Stajerskem in Češkem. Kakor poroča „Paedagogisches Jahrbuch“ za l. 1894., je izplačal „Steiermärkischer Lehrerbund“ leta 1893. iz te ustanove, koje glavnica je znašala tedaj 3744-63 gld. 160 gld. obrestij 7 udovam, 2 sirotama in 2 bolnima učiteljema. „Deutscher Landeslehrerverein in Böhmen“ je pa izplačal 1893. l. 630 gld. podpore. Razven te ustanove imajo pa nemški češki učitelji tudi še „Hilfscassa“, ki je imela 1893. l. 41.583-11 gld. premoženja ter je izplačala 22.829-50 gld. posojil, podpore raznim članom pa podelila 605 gld. Poleg tega imajo še posebno „Krankenunterstützungscassa“, koja je imela 1893. l. 3942-11 gld. premoženja. Za izobrazbo učiteljskih otrok skrbé pa še posebej z „dijaškimi domovi“ (Studentenheim). Za take domove se tudi že v Ljubljani delajo načrti in pripravljajo pravila. Taki domovi so v mestih: Braunau, Komotau, Leipa, Leitmeritz, Prachatitz (Mädchenheim), Reichenberg, Teplitz, Trautenuau, Prag (Töchterheim). Da imajo v Pragi tudi „konvikt“ ni niti treba omenjati. L. 1892. so ustanovili tudi „Spar- und Vorschussverein“. To vse so si ustvarili češki nemški učitelji iz svojih dohodkov. Da imajo jednake naprave gotovo tudi učitelji češke narodnosti, nam tudi ni treba omenjati. Žal, da nismo še tako natančno poučeni o vsem, kar storé učitelji češke narodnosti za svoj in svojih blagor. Le toliko vemo, da imajo v Pragi dva konvikta in sicer za dečke in deklice. Več jednakih naprav imajo učitelji tudi na Gorenjem Avstrijskem in na Moravskem. Mislimo, če v drugih kronovinah učitelji toliko storé za zboljšanje svojega gmotnega stanja in v prid svojih otrok, upamo, da je skrajni čas, da se tudi mi zdramimo ter napremo vse sile za naš „konvikt“ in „cesar Franc Jožefovo ustanovo“. Saj so vplačevanja tako nizka, da skoraj nižja ne morejo biti. Za „ustanovo“ znašajo vplačevanja na dan od 0-3 do 1-6 krajcarja; torej kdor plača najmanj (zač. učitelji), plača na dan 0-3 krajcarja in kdor pa plača največ (učitelji I. plač. vrste), plača pa 1-6 krajcarja. Učitelji IV. plač. vrste plačajo na dan 0-6 kr., III. plač. vrste 1 kr., II. plač. vrste pa 1-3 krajcarja. To je tako malo, da se nihče ne more izgovarjati z našimi nizkimi plačami. Povdarjamo pa še jedenkrat, da tu ne smemo delati razlike med učitelji slovenske in nemške narodnosti, ampak biti moramo vsi jednega mišljenja, kedar je treba poma-

gati nam samim ali pa našim otrokom. Cesar Franc Jožefovo ustanovo bode oskrbovalo „društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“ in to društvo je osnovano na stališčih človekoljubja in bratoljubja. Zatorej, tovariši! Združimo se ter delujmo z združenimi močmi za blagor naših sirot, in potomci naši nam bodo hvaležni ter kazali na nas, rekoč, to so bili vrli možje, posnemajmo jih! Tovarishi! Udeležimo se torej dne 1. sušca v mnogobrojnem številu „darovanja“ v prid našim otrokom! Plačilo nam ne izostane. Pomagajmo si najprej sami in pomagal nam bode Bog!

Učiteljski konvikt. Č. g. Anton Žnidaršič, župnik v Osilnici, 10 K mesto vdeležbe veselice: „Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača“; g. Ivan Krulec, učitelj v Ljubljani, 1 K; g. Fr. Papler, nadučitelj v Borovnici 1 K; g. F. Pirc, učitelj v Borovnici, 1 K; g. A. Arko, učitelj na Vrhniki 1 K; gg.: Rutnar, Štiglic in Kunstelj po 1 K; na veselici požarne brambe v Boh. Bistrici so nabrali gg.: Jos. Armič, Iv. Brnot, Dav. Humeč in Kr. Schuller 8 K.

Za A. Praprotnikov spomenik je daroval g. Dragotin Hribar, lastnik tiskarne, urednik i. dr. v Celji 10 K.

Knjižnice za mladino — dvojnat snopič za prosinec in svečan t. l. — je ravnokar izšel ter prinaša „A. Praprotnikove pesmi“. Več o tem prekoristnem podjetji v prihodnji številki.

Knjige Matice Slovenske za 1895. l. se ravnokar razpošiljajo. Več prihodnjič.

Letošnji zadnji „večer“ bode dne 4 sušca „Pri slonu“. Predaval bode gosp. J. Likar „o Pestalozziju“.

Umrli je dne 18. svečana v Žalcu po rajnem, nepozabljivem knezoškofu A. M. Slomšek imenovani uзорni učitelj Franc Kovač, nadučitelj v pokoju in odlikovan z zlatim križcem za zasluge, bivši c. kr. šolski nadzornik, častni občan Žalski i. dr. Blag mu bodi spomin!

Glasbena Matica priredi v zahvalo na milosrčnosti, s kojo se je odlikovalo mesto Dunaj o zadnji veliki potresni katastrofi po izdatni, zlasti mestu Ljubljani naklonjeni pomoči, dne 23. in 25. sušca t. l. na Dunaji v veliki dvorani glasbenega društva dva dobrodelna koncerta. Jednak koncert priredi Glasbena Matica prve dni sušca tudi v Ljubljani.

Potrjena šolska knjiga. Ministerstvo za uk in bogočastje je dovolilo, da se sme rabiti kot učna knjiga na slovenskih meščanskih šolah: „Zemljepis za meščanske šole“ Spisal Fr. Orožen. Druga stopnja. Z 8 slikami. Vezana knjiga stane 40 kr. in se dobiva pri Milicu v Ljubljani.

Naznanilo. Vsled zakasnitve knjig Slov. Matice se ni mogla pravočasno natisniti obljubljena knjiga Pedagog. društva, toda izide v kratkem. Od razpečanja prejšnjih knjig je pa zavisna izdaja jako zanimive knjige, za katero ima g. ravnatelj Schreiner v Mariboru že pripravljen rokopis. Pedagoško društvo ima še v svoji zalogi: III., IV., V. letnik in Nazorni pouk po 1 gld. 50 kr.; potem Vzgojeslovje, Ukoslovje, Dušeslovje in jezikovni pouk po 80 kr. ter Pouk o črtežih po 50 kr. Slovensko učiteljstvo lepo prosimo, naj ne pozabi Pedagoškega društva.

Odbor.

Uradna zatvoritev 2. razreda ljudske šole v Velikem gabru. Slavni c. kr. okrajni šolski svet v Litiji je tukajšnjo ljudsko šolo radi boleznih dobercev od 8. do 21. svečana t. l. uradno zatvoril. To je že v letošnjem šolskem letu druga uradna zatvoritev; kajti prvič je bila šola radi davice od 7. grudnia 1895 do 13. prosinca 1896 zatvorena. Prva bolezen davica je tirjala mnogo žrtev, druga nasproti ne tirja žrtev, ampak se le epidemično razširjuje.

Josip Zajec, nadučitelj.

Dobro ohranjen klavir z 6½ oktavi in ter zabojem je za ceno 80 gld. na prodaj. Gg. tovarišicam in tovarišem tudi na mesečne obroke po dogovoru. Pojasnila daje Fran Ks. Trošt nadučitelj na Igu pri Ljubljani.

Iz deželnega zbora kranjskega. Posl. Klun poroča o prošnjah ljudskih učiteljev za potresne podpore in predlaga naj vso podporo prevzamé dež. zaklad in naj se učiteljem in šolskim slugam v mestu Ljubljani in v Šiški dovoli za l. 1896. učiteljem, ki dobivajo stanarino, po 50% te stanarine, drugim, ki ne dobivajo stanarine pa po 30 gld., vrh tega naj se A. Javoršku in J. Wrusovi v Šiški za lansko leto dovoli doklade 83 gld. oziroma 39 gld.; s tem so rešene vse prošnje.

Posl. Globočnik pojasnjuje razmere v Kranju in v Škofji Loki in predlaga, naj se dovoli ondotnemu učiteljskemu osebju potresna podpora po 30 gld. vsakemu.

Posl. Hribar pravi, da se z učiteljskimi prošnjami postopa preveč po domače. Učiteljski stan je važen, a učitelji so zlasti v Ljubljani slabo plačani. To je vendar čudno, da se je predlagalo učiteljem podpore po 5 kr. na dan. Zdaj bo dobil po 8 kr. na dan. To je tako majhna podpora, da o njej ni govoriti. Ker vem, da za povišanje ni

dobiti večine, izrekam samo željo, naj bi se v prihodnje s prošnjami učiteljev postopalo dobrohotneje nego doslej.

Posl. Klun pravi, da se je dež. zbor kazal učiteljem vedno dobrohotnega; letos pa da to ni mogoče, ker je dežela v slabih razmerah, zato tudi ne kaže vzprejeti Globočnikovega predloga.

Predlog finančnega odseka se vzprejme, predlog posl. Globočnika se odkloni.

Posl. Klun poroča o prošnji učiteljske vdove Kmet Ane za zvišanje odgojilnih doneskov oziroma pokojnine in predlaga, naj se odkloni. Sprejeto.

Deželni zbor koroški je odklonil prošnjo koroških učiteljic za povišanje plače. Dr. Steinwender je interpeloval zaradi prepovedi okr. šolskega sveta v Spitalu učiteljem, da ne smejo pisati v druge kakor v strokovne liste in da ob nedeljah in praznikih brez dovoljenja okrajnega šolskega sveta nikamor ne smejo. Prvo nasprotuje državnim osnovnim zakonom, drugo ni utemeljeno v nobenem zakonu.

Deželni jeziki v srednjih šolah. V tirolskem deželnem zboru so poslanci Hirn in tovarishi predlagali, naj se upelje na nemških gimnazijah in realkah na Tirolskem italijansčina kot obvezni predmet. Povsod torej teže za tem, da bi v srednjih šolah bila oba deželna jezika obvezna predmeta, le na Slovenskem je drugače. Še na ljubljanski realki slovenščina ni obvezni predmet za nemške učence. Na nemških srednjih šolah na Dolenjem Štajerskem, na srednjih šolah v Celovcu, Gorici in Trstu se nemščini, oziroma italijanskim učencem ni treba učiti slovenščine. Seveda nemščina je obvezna ne le na vseh srednjih šolah na Slovenskem, temveč celo na mnogih ljudskih. Slovenci ne zahtevamo, da se naj uvede morda slovenščina kot obvezni predmet na vseh štajerskih ali koroških srednjih šolah, a v slovenskem delu dežele se bi pa to vsekako spodobilo in je tudi potrebno, ker bodo obiskovalci teh šol največ delovali med Slovenci.

Šolski odsek dolenjeavstrijskega deželnega zbora je sklenil s 7 proti 5 glasom odkloniti vladno predlogo o uvedeni obveznega pouka verouka na gorenjih razredih realke. V odseku sta za vladno predlogo glasovala tudi dva liberalca. Ker med liberalci ni jedinstva, je mogoče, da se v zbornici za predlogo še dobi večina. Če je vladi kaj na stvari, ne bo težko pridobiti nekoliko liberalcev za to svojo predlogo, ker se boje jej zameriti, z ozirom na bližajoče se občinske volitve na Dunaju.

Volitev deželnega odbora kranjskega se je vršila dne 31. prosinca. Kurija veleposestnikov je volila dež. odb. posl. dra. Adolfa Schafferja, njegovim namestnikom posl. barona Wurzbacha; zastopniki mest in trgov ter kupčijske zbornice so volili dež. odb. posl. Ivan Murnika, njegovim namestnikom posl. Janka Kersnika; zastopniki kmetijskih občin so volili dež. odbornikom posl. Frana Povšeta, njegovim namestnikom posl. dra. Ignacija Žitnika. Iz cele zbornice je bil izvoljen z 19 glasovi posl. dr. Ivan Tavčar, njegovim namestnikom posl. dr. Danilo Majaron; dosedanji dež. odbornik iz te skupine dr. Fr. Papež je dobil 15 glasov. Nova dva odbornika sta prijatelja ljudske šole in učiteljstva.

Salezijanski sotrudniki. Dne 29. prosinca je bilo v poslopji „Tonhalle“, zborovanje Salezijanskih sotrudnikov, ki nameravajo po načinu, kakor don Bosko v Turinu, osnovati v Ljubljani zavod, v katerem se bodo izgubljeni učili raznih rokodelstev in nekateri bodo študirali za misijonarje. Nov slovenski časnik bodo tiskali Salezijanci v Turinu.

Novo šolsko poslopje zgradi si tekom letošnjega leta občina Vič pri Ljubljani, ker je mestni šolski svet bil sklenil, otrokom z Gline in Viča nadaljnji obisk ljubljanskih mestnih ljudskih šol le proti temu dovoliti, če bi občina viška plačevala prispevek, katerega je mestni šolski svet določil. Sedaj se je občina odločila sezidati lastno šolsko poslopje, ker vsled naraslega števila mestnih šolarjev itak ne bi bilo več prostora za zunanje šolarje.

Domača umetnost. V izložbi gospoda Kollmanna na Glavnem trgu je bila razstavljena slika „Sv. Ciril in Metod“. Slikal je podoba mladi, a kakor se kaže jako nardarjeni umetnik gospod M. Knava v Topolovcu v Istri. Slika je samostojno komponirana, korektno risana in slikana ter priča, da je mladi umetnik dobro pripravljen za svoj poklic ter utegne postati še odličen cerkveni slikar.

Jenkova literarna zapuščina. Ljubljanski knjigotržec gosp. Makso Fischer je kupil vso literarno zapuščino Simona Jenka. Jenkovi spisi izidejo v kratkem; uredil jih je gospod prof. Anton Funtek, podjetni založnik pa je poskrbel tudi izvirne ilustracije in sicer bodo Jenkovi spisi ilustrirani tako, kakor so navadno ilustrirane elzevir-izdaje francoskih klasikov. Kakor znano, je izdal g. Fischer ravnokar Prešernove poezije v prav krasni obliki po 1 gld. knjiga.

Tirolski deželni poslanec dr. Schöppler je v tirolskem deželnem zboru stavil predlog, da naj se poljedelskemu odseku naroči, naj proučava, kako bi se dalo žganje-pitje omejiti. Na Tirolskem posebno med Nemci vse pije žganje, staro in mlado, celo otroci. Vzrok temu je, da se z žganjem krošnjari po hišah, in da žganje na drobno prodajajo vse prodajalnice. Nadalje je uzrok socijalna beda. Predlog se je vzprejel.

Dolenje-avstrijski deželni zbor je sprejel predlogo o šolskem nadzorstvu. Predloga določuje, da je predsednik okrajnemu šolskemu svetu okrajni glavar. Po daljši debati bodeta v okrajnem šolskem svetu dva zastopnika učiteljstva. Ta dva zastopnika se bodeta volila iz srede učiteljstva. Če sta v okraju jedna ali dve meščanski šoli, bodeta ravnatelja meščanskih šol člana okrajnega šolskega sveta, ako je pa več meščanskih šol nego dve, njih ravnatelji izvolijo izmed sebe dva zastopnika v okrajni šolski svet. Če je v okraju jedna gimnazija, sedi ravnatelj v deželnem šolskem svetu, tako tudi če ima okraj realko. Ondu, kjer je v okraju več gimnazij ali več realk, volijo gimnazijski ravnatelji izmed sebe jednega zastopnika in realčni ravnatelji tudi jednega zastopnika v okrajni šolski svet.

Nadalje se določuje, da se bodo drugi člani okrajnega šolskega sveta volili na shodih občinskih svetnikov. Če v kaki občini ni toliko občinskih svetnikov, da bi z županom vred prišel na vsakih 500 prebivalcev jeden, se od občinskega odbora izbere še jeden ali dva volilna moža. Koliko članov bode v vsakem okrajnem šolskem svetu, in koliko jih bode volil vsak volilni okoliš, to bode določil deželni šolski svet, ozirajoč se na število prebivalstva in na število šolskih razredov.

Tirolski deželni zbor je jednoglasno vzprejel predlog, da naj se na nemških gimnazijah upelje italijansčina kot obvezni predmet.

Židovski učitelji izključeni iz berolinskih šol. Pruski učni minister Bosce je izdal neki ukaz, da naj se na berolinskih šolah nastavlja le toliko židovskih učiteljev, kolikor jih je treba za učenje veronauka. Sploh naj se gleda, da se bode nastavilo kolikor je mogoče malo židovskih učiteljev.

Z revolverjem v šoli. Nadepoln deček Sydney Marks v Novem Yorku je obiskoval ljudsko šolo. Deček je šele 13 let star, a čital je že mnogo senzacionalnih romanov. Nedavno je hotel na vsak način zapustiti razredno sobo, ali učiteljica mu tega ni dovolila. „Ne smeš sobe zapustiti“ mu je rekla. „O, to hočemo videti“, rekel je paglavec in iz žepa potegnil velik revolver ter pomiril na učiteljico. Ta je vpila na pomoč, učenci so pa bili v velikem strahu; a upitje učiteljice ni motilo dečka, z revolverjem v roki je zapustil šolsko sobo in se podal v igralno sobo v prvo nadstropje, kjer ga je našel nadučitelj. Ko je ta hotel dečka prijeti, je paglavec segel v žep po revolver, hitro ga je učitelj popal in odvedel v svojo sobo in vzel nabit revolver, na kar so paglavca spodili iz šole.

Goriški deželni zbor je sprejel načrt zakona, s katerim se izboljša gmotno stanje učiteljstva. Ta načrt je bil zelo pri srcu slovenskim poslancem; njih zasluga je, da se je vendar jedenkrat resilo to pereče vprašanje.

Mnogoobetajči deček. Te dni je pred porotnim sodiščem v Wymourdamu v Angliji stal Albert Reat. Poskusil je bil umoriti svojo učiteljico. Ko ga je dvakrat kaznovala, jej je mladi paglavec povedal, da jo ubije pri tretji kazni. Zaradi tega predrznega pretenja ga je učiteljica zopet kaznovala. On je pa odšel iz šolske sobe in povrnil se s kamenjem, katerega je nabral na cesti. Vrgel je dva kamenja na učiteljico in jo tako pobil po glavi, da je dva meseca bolna ležala. Pred sodiščem je rekel mladi zatoženec, da obžaluje, da učiteljice ni ubil. Obsodili so ga v triletno ječo.

Koroški deželni zbor je zavrgel z 22 proti 9 glasom predlog, da se upelje veronauk na višjih razredih celovške realke. Predlogo sta zagovarjala deželni predsednik in pa knezoškof dr. Kahn. — Večina gorenje-avstrijskega deželnega zbora se je zopet izrekla za obnovenje verske šole, kar se ponavlja vsako leto. Deželnemu odboru se je naročilo, naj naznani sklep vladi. Manjšina je izjavila, da je zadovoljna s sedanjo organizacijo ljudske šole.

Okrajnim šolskim nadzornikom za sevniški, brežki in kozjanski okraj imenovan je nadučitelj v Trbovljah g. Gustav Vodušek.

Zahvala. Slavna „Narodna šola“ blagovolila je za majhen znesek poslati prav obilo šolskega blaga. Za ta blagodušni dar se ji v imenu revnih obdarovanih učencev najsrčneje zahvaljuje

Kamna Gorica, dne 20. svečana 1896.

Fran Lavtičar, učitelj.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Štev. 267

o. šol. sv. Na ljudski šoli v Radečah pri Zidanem mostu je takoj podeliti mesto namestnika (suplenta) za drugo učno mesto do konca julija 1896. l. Pravilno opremljene prošnje je kar najprej mogoče semkaj vlagati. C. kr. okrajni šolski svet v Krškem, dne 17. svečana 1896.

Štev. 255

o. šol. sv. Na dvorazrednici v Loškem Potoku se razpisuje v stalno, oziroma začasno nameščenje drugo učno mesto s prijemki IV. plačilne vrste in prostim stanovanjem.

Prošnje do 20. sušca 1896.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji, dne 20. svečana 1896.

Štev. 187

o. šol. sv. Na novo sistemizovani jednorazrednici na Erzelj-u se razpisuje v stalno, oziroma začasno nameščenje služba učitelja-voditelja s prijemki IV. plačilne vrste in prostim stanovanjem.

Prošnje do 15. mal. travna t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojini, dne 11. svečana 1896.

Listnica uredništva „*Angenommen*“ wird nicht angenommen. V zadnji številki smo pisali v članku „*Koleginjam*“, da nam nekatere kolegince vračajo 1. številko „*Učit. Tovariša*“ z opazko: *Wird nicht angenommen!* Koleginja z dežele nam pa na to odgovarja, da zakriva ta pravopisni pogrešek pošne upraviteljice, da je bila namreč sama priča, ko je neka pošna upraviteljica zapisala na neki časopis: *Wird nicht angenommen!* — To je verjetno in radi vzamemo na znanje; istina je pa tudi, da navedemo med naročniki na naš list še vedno premalo koleginj. Če oženjen učitelj, ki ima gotovo več potreb in izdatkov, podpira razne šolske liste, tem lažje stori to učiteljica. Poddarjamo pa še jedenkrat, da več kakor teh, je onih, ki z največjim veseljem podpirajo vse naše težnje. In tacih koleginj se od srca veselimo. „*Jednake pravice, jednake dolžnosti!*“ — G. V. v I.: Prihodnjic!

Higij., c. kr. priv. šolske klopi in dovoljenje za njih ponarejanje

priporočuje

po prav nizki ceni, tudi na obroke

Ivan Weixl,

nadučitelj v Kamnici pri Mariboru o/D.

Spominjajte se „učiteljskega konvikta“ pri raznih prilikah in zborovanjih!

«Učiteljski Tovariš» izhaja na 1¼ poli male osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» plačajo na leto 2 gld. naročnine in 1 gld. udnine.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema gospod A. Kecelj v Ljubljani na Kongresnem trgu št. 2.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.

Izdavatelj in lastnik: Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.

Tisek R. Miličeve tiskarne v Ljubljani.